

Wstęp

Stałym przedmiotem zainteresowania nauki i praktyki są czynniki warunkujące rozwój gospodarczy kraju. W czasach współczesnych relatywnie duże znaczenie przywiązuje się do wzrostu gospodarczego, wyrażającego się wzrostem produkcji i usług, handlu zagranicznego, produktywności itd. Wzrost gospodarczy powinien prowadzić do rozwoju gospodarczego, a zatem trwałej poprawy warunków życia ludzi, wyrażających się wzrostem średniej długości życia, wzrostem poziomu wykształcenia i opieki społecznej.

Dla wzrostu gospodarczego coraz większe znaczenie mają tak zwane miękkie czynniki zarządzania, charakteryzujące się, ogólnie rzecz ujmując, zmianami zachowań ludzi skutkującymi zmianami produkcji i usług. Szczególne znaczenie mają procesy przedsiębiorczości przejawiające się inicjatywą ludzi w życiu społecznym, zwłaszcza w działalności gospodarczej.

Powstaje więc pytanie, jak postępować, by takie przedsiębiorcze postawy wyzwalać?

Z fenomenem przedsiębiorczości związane jest zjawisko konkurencyjności, polegające na zdolności do oferowania towaru bądź usługi lepszego niż inni w ramach zachowań przedsiębiorczych. Wśród czynników kształtujących konkurencyjność szczególne znaczenie ma innowacyjność, czyli nowatorstwo produktów i usług. Innowacyjność wiąże się z zarządzaniem pracą twórczą, która jest efektywniejsza, jeżeli jest realizowana w zespole w warunkach stałej rywalizacji i współpracy z innymi zespołami.

Wydaje się zatem, że istotny wpływ na kształtowanie przedsiębiorczości, konkurencyjności i innowacyjności ma określona współpraca osób i organizacji.

Również konkurencyjność jest łatwiej i lepiej osiągnięta, jeżeli własne przedsięwzięcia stale się porównuje z przedsięwzięciami rywali. Z tego wynika, że łatwiej się konkuruje i łatwiej powstają innowacje, gdy istnieją sieci relacji międzyludzkich i międzyorganizacyjnych.

W naszych rozważaniach skupiamy się wyłącznie na relacjach międzyorganizacyjnych, gdyż w większości sytuacji ludzie działają nie w pojedynkę, ale właśnie w określonym zespole, tworzącym taką, a nie inną organizację.

Współcześnie ogromne możliwości daje nam Internet, pozwalający szybko i niezawodnie przesyłać wszelkiego rodzaju informacje. Teoretycznie każdy może wysyłać informacje do każdego. W praktyce konieczny jest jednak dialog, czyli reakcja na przesłaną informację, a to powoduje, że taki dialog owo-

cuje trwałą współpracą określonej grupy organizacji. Grupa ta stosunkowo trwale współpracująca tworzy relatywnie domkniętą (a więc ograniczoną zasadniczo do określonej liczby organizacji) sieć. W domkniętych sieciach może współpracować kilkadziesiąt, rzadziej kilkaset organizacji, co wynika z ograniczeń percepcji uczestników.

W praktyce gospodarczej szczególne znaczenie mają sieci o określonym zasięgu terytorialnym, a więc lokalne – skupiające przedsiębiorstwa i inne organizacje działające na terenie gminy, regionalne – skupiające przedsiębiorstwa i inne organizacje działające na terenie regionu (w przypadku Polski regionem jest terytorium województwa), dalej – sieci krajowe międzypaństwowe i globalne.

Zasadnicze znaczenie ma sposób integracji (łączenia) poszczególnych domkniętych sieci. Integracja może być wertykalna, co oznacza, że istnieją jakies trendy przepływu integracji z poziomu lokalnego do regionalnego i wyżej, oraz horyzontalna – podlegająca współpracy sieci lokalnych, regionalnych itd. Charakter integracji zależy od pojawiających się możliwości połączeń – efektywnie działających lub ograniczonych różnorodnymi barierami.

Usuwanie barier integracji będzie skutkowało spójnością danych domkniętych sieci.

Opisany mechanizm kształtuje się żywiłowo w rezultacie działalności określonych organizacji. Można jednak ów żywiłowy mechanizm samoorganizacji przekształcić w organizację relacji międzyorganizacyjnych. Działanie takie nosi znamiona interwencji zewnętrznej podejmowanej na przykład przez państwo.

Państwo może i powinno dążyć do kreowania określonego ładu w sieci relacji międzyorganizacyjnych – kierując się zasadą spójności.

W tym zakresie szczególne znaczenie ma współpraca międzynarodowa danego państwa, zwłaszcza inicjatywy podejmowane w zakresie integracji międzypaństwowej. Inicjatywy takie mają o tyle sens, że w ich wyniku może powstać nowa jakość w relacjach międzyorganizacyjnych generujących synergię (a więc pewną dodatkową wartość). Przesłanką owej nowej jakości jest taka integracja sieci relacji międzyorganizacyjnych, która przyspieszy wzrost przedsiębiorczości, podniesie konkurencyjność przedsiębiorstw, przyczyni się do wzrostu ich innowacyjności.

Celowa jest więc raczej integracja państw o różnych poziomach rozwoju, skupiających się wokół państwa o wyższym poziomie rozwoju. Taka sytuacja dynamizuje transfer innowacji na zasadzie różnicy potencjałów.

Taka integracja sprzyja konwergencji, a więc wyrównywaniu potencjałów współpracujących państw. Aby zaistniała konwergencja, musi zostać uruchomiony mechanizm relacji międzyorganizacyjnych generujący kapitał intelektu-

alny, w tym kapitał społeczny i zaufanie, sprzyjający powstawaniu przedsiębiorczości, konkurencyjności przedsiębiorstw i transferowi innowacji. Sama pomoc publiczna dla regionów opóźnionych w rozwoju bez wyżej opisanego mechanizmu nie wystarczy.

Odrębne znaczenie ma współpraca krajów wysoko rozwiniętych. Między takimi krajami występuje raczej współpraca horyzontalna. Współpraca ta ma szczególne znaczenie dla transferu wiedzy.

Książka niniejsza powstała w toku realizacji projektu badawczego (nr 2593/B/H03/2009/36), podjętego w latach 2009–2010. W latach 2002–2003 zespół badawczy, którym kierowałem w wyniku wygranego grantu KBN, przeprowadził badania w ponad 112 organizacjach (78 krajowych i 34 z pięciu krajów europejskich). Zebrane dokumenty, ankiety, kwestionariusze wywiadów umożliwiły realizację badań empirycznych w latach 2006–2007 związanych z badaniem współpracy międzyorganizacyjnej w ramach wygranego projektu z działania 2.6. ZPORR, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa. Badania współpracy międzyorganizacyjnej zostały przeprowadzone w 115 organizacjach województwa świętokrzyskiego i stały się podstawą wyznaczenia nowego kierunku działań władz lokalnych, organizacji nauki, organizacji wsparcia biznesu, przedsiębiorstw. W badaniach zweryfikowano tezę, że relacje międzyorganizacyjne przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, co było celem badania inicjatyw klastrowych opracowanych w ekspertyzie dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz strategii działań klastrowych opublikowanej przez Świętokrzyską Agencję Rozwoju Regionu. W 2008 roku na podstawie badań 1000 organizacji województwa świętokrzyskiego, analizy literatury zagranicznej i krajowej, badań GUS, WUS, PARP, NBP i innych instytucji stwierdzono, że istnieje luka poznawcza, jeśli chodzi o wiedzę na temat uwarunkowań tworzenia i rozwoju relacji międzyorganizacyjnych¹. Zachodzi konieczność ba-

---

¹ Por. Z. Olesiński, A. Predygiel, *Identyfikacja i analiza grona na przykładzie grona budowlanego w regionie świętokrzyskim*, „Organizacja i Kierowanie”, Komitet Nauk Organizacji i Zarządzania PAN, nr 3 (109) rok 2002 na podstawie badań statutowych przeprowadzonych w Akademii Świętokrzyskiej w 2001 roku oraz Z. Olesiński, *Zarządzanie w regionie. Polska – Europa – Świat*, Difin, Warszawa 2005 na podstawie grantu KBN 2H02 D02122 realizowanych w latach 2002–2003; Z. Olesiński, *Struktura grom (klastrow) przemysłowych multigrono – pasmo*, w: „Problemy Zarządzania. Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym”, Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski, nr 3, rok 2006 na podstawie badań „Współpraca na rzecz wzrostu konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw województwa świętokrzyskiego” w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004–2006, działanie 2.6. Regionalne Strategie Innowacyjne i Transfer Wiedzy, nr Z/2.26/II/2.6/33/06; Z. Olesiński, *Strategia rozwoju klastrów w województwie świętokrzyskim*, Centrum Rozwoju Klastrów Świętokrzyskich, Kielce 2008, na podstawie raportu z badań przeprowadzonych w ramach inicjatywy pn. „Centrum Rozwoju Klastrów Świętokrzyskich” nr Z/2.26/II/2.6/43/06 zrealizowanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i ze środków budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, działanie 2.6. Regionalne Strategie Innowacyjne i Transfer Wiedzy; Z. Olesiński, A. Predygiel, *Firma w środowisku lokalnym, Studium wybranych przypadków województwa świętokrzyskiego*, w: Materiały z konferencji „Przedsiębiorstwo partnerskie”, Kazimierz Dolny 9–11.05.2002 w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004–2006, działanie 2.6. Regionalne Strategie Innowacyjne i Transfer

dania i wspierania praktycznych form wzrostu współpracy międzyorganizacyjnej świata biznesu, nauki i samorządów oraz kształtowania skutecznych form pomocy publicznej. Badanie potrzeb współpracy międzyorganizacyjnej, kierunków rozwoju relacji międzyorganizacyjnych oraz tworzenie innowacyjnych form wsparcia współpracy przedsiębiorstw, samorządów, organizacji nauki, organizacji wsparcia biznesu stało się priorytetem proponowanego projektu, który był realizowany w latach 2009–2010.

Wyniki dotychczasowych badań i ich analiza pozwoliły na zwrócenie uwagi badaczy, polityków, przedsiębiorców na znaczenie rozbudowy sieci relacji międzyorganizacyjnych przez tworzenie organizacji wsparcia biznesu, rozwój ich działalności, pomoc publiczną dla przedsiębiorców i tych organizacji w zakresie rozwijania współpracy.

Praca składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, bibliografii, słowniczka, wykazu skrótów, indeksów. W pierwszym rozdziale autor charakteryzuje świat współczesny, koncentrując się na głównych jego zadaniach procesach powodujących zmiany społeczne i gospodarcze, dalej wskazuje na główne czynniki mające wpływ na rozwój gospodarczy, to jest wzrost znaczenia przedsiębiorczości oraz konkurencyjności i innowacyjności.

W rozdziale drugim podejmuje próbę wyjaśnienia powyższych procesów, przede wszystkim wskazując na rolę i znaczenie teorii pozytywistycznych; w tym kontekście ukazuje znaczenie gromadzenia wiedzy i zarządzania nią, następnie analizuje mechanizm dyfuzji powodujący między innymi powstawanie nowej wiedzy, wreszcie formułuje tezę pracy, hipotezy i prezentuje model wyjaśniający współzależności analizowanych procesów.

W rozdziale trzecim opisane są struktury organizacyjne współczesnego globalnego świata, w szczególności globalne struktury organizacyjne, krajowe struktury organizacyjne, regionalne i lokalne, w tym klastry.

W rozdziale czwartym autor wyjaśnienia za pomocą modeli przedstawionych w rozdziale drugim, w tym modelu współzależności analizowanych procesów, rodzaje działań podejmowanych przez ludzi, menedżerów, organizacje dla osiągnięcia zamierzonych celów.

Rozdział piąty charakteryzuje funkcjonowanie opisanych w rozdziale poprzednim struktur.

Wiedzy; Z. Olesiński, A. Predygier, M. Leśniewski, A. Rzepka, *Rola gmin w kreowaniu innowacyjności*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Prawa im. prof. E. Lipińskiego w Kielcach, Kielce 2009, projekt pn. „Perspektywy RSI Świętokrzyskie (I etap – raport z badań)”, nr umowy POKL.08.02.02–26–001/08–00), finansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki i inne. Zespołem kierował Zbigniew Olesiński, w skład zespołu wchodził: Anna Sabat, Agnieszka Predygier, Agnieszka Klikowicz, Agnieszka Rzepka, Michał Różycki. W badaniach ankietowych uczestniczyli: Jacek Dąbrowski, Kamila Gorazd, Jolanta Maliszewska, Iwona Mierzwińska, Ziemowit Nowak, Aleksandra Pisarska, Dawid Prusaczyk, Małgorzata Niewczas-Sochacka, Kinga Litworska-Sójka, Rafał Szymkiewicz, Agnieszka Wyciszkievicz.

Rozdział szósty zawiera charakterystykę pomocy publicznej dla podmiotów niepublicznych (systemy wsparcia) zarówno w skali globalnej, jak i makroregionalnej, krajowej, mikroregionalnej i lokalnej.

Rozdział siódmy to próba ukazania kierunków zmian analizowanych wcześniej struktur.

Praca powstawała w długim okresie w zasadzie od 1998 roku – w toku realizacji licznych projektów badawczych. Początkowy bodziec do działania nadał prof. Bogdan Wawrzyniak, zachęcając autora tej książki w 1998 roku do badań nad otoczeniem przedsiębiorstwa.

Kluczowym impulsem do jej powstania była współpraca z prof. Ryszardem Browieckim przy przygotowaniu projektów badawczych finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Sama redakcja tekstu stała się możliwa dzięki środkom z grantu badawczego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.